

Semiotyka, jak zawsze podkreślał Jerzy Pelc, jest nauką o semiozie, a zatem używaniu i rozumieniu znaków. Ponieważ trudno sobie wyobrazić poznanie i komunikację bez użycia i rozumienia znaków, jest ona także nauką o poznaniu i komunikacji. Wreszcie, ponieważ wszelkie poznanie wymaga umysłów poznających, a wśród różnych narzędzi komunikacji na plan pierwszy wysuwa się język, można też uznać semiotykę za najogólniejszą naukę o umyśle i języku. Do takiego właśnie rozumienia semiotyki nawiązuje niniejszy numer „Studiów Semiotycznych”, który poświęcony jest wybranym zagadnieniom współczesnej filozofii języka i umysłu.

Tom otwiera praca Pawła Grabarczyka (Instytut Filozofii, Uniwersytet Łódzki oraz IT University, Kopenhaga) poświęcony możliwości zbudowania nowej wersji dyrektywnej teorii znaczenia. Tekst zawiera zarówno zwięzłą ekspozycję oryginalnej teorii Ajdukiewicza, jak i mierzy się największymi wyzwaniami, które przed nią stoją, oraz zestawia dyrektywną teorię znaczenia z późniejszymi od niej ideami semantycznymi (inferencjalizmem oraz semantyką ról pojęciowych). Praca stanowi więc nie tylko świadectwo współczesności myśli Ajdukiewicza, zwięzłe i klarownie przypominając jego niezmiennie filozoficzne ważne i pomysłowe koncepcje dotyczące znaczenia i języków zamkniętych, lecz także zapowiedź własnego fascynującego projektu filozoficznego. Warto przypomnieć, że Autor jest laureatem pierwszej nagrody im. Henryka i Danuty Hiżów, przyznanej w drodze konkursu przez Polskie Towarzystwo Semiotyczne za najlepszą pracę z zakresu semiotyki teoretycznej rozumianej jako nauki o poznaniu i komunikacji (patrz: „Studia Semiotyczne”, t. XXX, nr 1, 2016).

Problematykę znaczenia podejmuje także Krzysztof Poślajko (filozofia, Uniwersytet Jagielloński, autor ten debiutuje na łamach „Studiów Semiotycznych”), który w swojej pracy przedstawia argument na rzecz tezy, że pojęcie znaczenia wyrażenia określonego języka, używanego przez jakąś społeczność, zakłada, że w społeczności przyjmuje się szereg sądów dotyczących standardów poprawnego użycia wyrażeń.

Te ostatnie są, zdaniem autora, zależne kontekstowo, co z kolei nakłada istotne ograniczenia na wyjaśniającą rolę samego pojęcia znaczenia. Przedstawiony w artykule argument za stanowiskiem deflacionistycznym w teorii znaczenia języka publicznego ma uzasadniać tezę o nieistotności pojęcia znaczenia w przyczynowym wyjaśnianiu ludzkich zachowań językowych. Należy tu wspomnieć, że książka Krzysztofa Posłajki poświęcona irrealizmowi semantycznemu *To wszystko nic nie znaczy* (Biblioteka Ośrodka Badań Filozoficznych, 2012, książka jest dostępna w wersji elektronicznej pod adresem: <http://obf.edu.pl/docs/poslajko.pdf>) uczyniła z niego czołowego eksperta od problematyki znaczenia. Fakt, że „Studia” przyciągają tak dobrych specjalistów może tylko cieszyć.

Ogólniejsze zagadnienie rozumienia i użycia znaków rozważa w swojej rozprawie kolejny autor debiutujący na łamach „Studiów”, Piotr Konderak (filozofia i kognitywistyka, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie). Jego praca stanowi próbę przedstawiania teorii użycia znaków, która odwołuje się do pewnych pomysłów autorów takich jak David Chalmers i Antonio Damasio. Autor broni m.in. poglądu, że akt przypisywania znakowi znaczenia wymaga zaangażowania tzw. świadomości fenomenalnej oraz że użytkownik znaku musi być zdolny do myślenia o znaku jako znaku – świadomość tego rodzaju jest konieczna m.in. do wstępnego wyodrębnienia spośród ogółu przedmiotów znaków jako obiektów znaczących. Czytelnik zaznajomiony z klasyczną literaturą z zakresu semiotyki łatwo dostrzeże związki rozważań Autora z tezą o przezroczystości znaku (analizowaną m.in. w pracach Husserla, Ossowskiego czy Koja).

Filozofii umysłu w węższym sensie dotyczy tekst Piotra Wilkina (filozofia i logika, Uniwersytet Warszawski, autor ten także debiutuje na łamach „Studiów”), który podejmuje zagadnienie naturalizacji reprezentacji umysłowych. Artykuł stanowi krytyczną analizę prób naturalistycznego ujęcia błędu reprezentacyjnego. Autor przedstawia argumenty mające podważyć przekonanie o możliwości całkowitej naturalizacji reprezentacji poznawczych u człowieka. Zawiera także szkic hybrydowej, społeczno-funkcjonalnej koncepcji reprezentacji. Jest to artykuł, wobec którego nie może przejść obojętnie żaden filozof lub kognitywista zainteresowany zagadnieniem naturalizacji.

Jacek Wawer (filozofia i logika, Uniwersytet Jagielloński) to z kolei autor, który publikuje w „Studiach” swoją drugą pracę (zob. *Jak przy-*

godne i jak a priori są przygodne prawdy a priori?, „Studia Semiotyczne”, t. XXVIII–XXIX). Tym razem rozważa on w swoim tekście zagadnienie tzw. „ustalania indeksu”, które wyłoniło się ze współczesnych dyskusji wokół logik intensjonalnych oraz problemu determinizmu. Jak wskazuje za autorami takimi jak Belnap, rozważanie języków zawierających operatory czasowe oraz modeli, które wprowadzają poza czasem nadania wypowiedzi możliwe historie (i zakładają tym samym jakąś wersję indeterminizmu) sprawia, że zagadnienie ustalania indeksu (albo kontekstu) przestaje mieć oczywiste rozwiązanie. Autor krytycznie omawia w swoim artykule alternatywne rozwiązania tytułowego problemu oraz optuje za konserwatywnym jego rozwiązaniem, zgodnie z którym „czasem kontekstu jest czas terazniejszy względem wypowiedzi, a historią kontekstu jest jedyna historia, która zostanie zrealizowana przez bieg zdarzeń obejmujący rozważaną wypowiedź”.

Z problematyką intensjonalności blisko związany jest kolejny tekst pióra ostatniego autora, który debiutuje na łamach „Studiów”. Maciej Sendłak (filozofia, Uniwersytet Warszawski) podejmuje zagadnienia poprawnej semantycznej analizy nierzeczywistych okresów warunkowych, których poprzedniki stwierdzają niemożliwe stany rzeczy (takich jak: „Gdyby ludzie byli z drewna, to unosiliby się na wodzie”). Zgodnie ze standardową semantyką dla nierzeczywistych okresów warunkowych wszystkie takie zdania są banalnie prawdziwe. Z poglądem tym nie zgadza się wielu nieortodoksyjnie nastawionych filozofów, w tym także autor artykułu. Podejmuje on w tekście próbę odparcia krytycznych argumentów przeciwko stanowiskom nieortodoksyjnym, które sformułował ostatnio Timothy Williamson. Chociaż przyjęcie nieortodoksyjnej interpretacji nierzeczywistych okresów warunkowych wiąże się m.in. z postulowaniem światów niemożliwych, to właśnie nieortodoksyjne stanowiska umożliwiają dużo wnikliwszą i – jak się może wydawać – trafniejszą analizę semantyczną zdań tego rodzaju.

Numer zamyka wnikliwa i obszerna recenzja pióra Marii Matuszkiewicz poświęcona książce *Mere Possibilities* Roberta Stalnackera (Princeton University Press, 2012). Może się w niej Czytelnik zapoznać z interesującą (i kontrowersyjną) teorią, która dopuszcza przygodne istnienie sądów logicznych.

* * *

Chcielibyśmy bardzo podziękować osobom, które pomogły w przygotowaniu niniejszego tomu. Profesor Andrzej Biłat wspierał od samego początku ideę powstania tomu oraz pomagał w kontakcie z autorami. Marcin Będkowski oraz Krystyna Komorowska wykonali doskonałą pracę redakcyjną. Uwagi naszych recenzentów (niestety ze względu na swoją rolę muszą oni pozostać anonimowi) pozwoliły nie tylko wybrać do tomu najlepsze teksty, lecz także znacząco ulepszyć teksty, które pozytywnie przeszły procedurę recenzyjną. Mieliliśmy również wielkie szczęście do autorów, którzy dostarczyli nam bardzo dobre prace oraz wykazali się cierpliwością przy przedłużających się pracach redakcyjnych. Wszystkim tym osobom dziękujemy.

Tadeusz Ciecierski, Tomasz Puczyłowski

Warszawa, czerwiec 2017